



## Civilek és intézmények barátsága Nagytétényben

### Beszélgetés Lászlóné Varga Évával, a Nagytétényi Polgári Kör elnökével\*

*Nagytéténynek szerencsés sajtosága, hogy itt nagyon közel vannak egymáshoz a kulturális intézmények, át lehet sétálni a könyvtárból a Cziffra György Nagytétényi Kulturális Központba, onnan a Nagytétényi Kastélymúzeumba és a civil szervezet székháza, a Szelmann-ház is a szomszédságban van. Ezt a nagyon előnyös helyzetet évek óta ki is használják a helyi kulturális szakemberek, intézményvezetők, oly módon, hogy együtt tervezik és szervezik a nagyobb közösségi eseményeket.*

*Nagytétény, német nevén Großteiting, önálló község volt a Duna jobb oldali partján. Ma Budapest egyik városrésze a XXII. kerületben. Jelentős szülőttei közül kiemelkedik Szentgyörgyi gróf Hugonnai Vilma, az első magyar orvosnő, aki itt született 1847-ben egy grófi család ötödik gyermekéként. 1869-ben értesült arról, hogy a zürichi egyetemre nők is beiratkozhatnak, így ennek az egyetemnek lett a hallgatója, itt védte meg disszertációját, majd orvosá avatták. 1895-ben királyi rendelet tette lehetővé, hogy Magyarországon is egyetemi tanulmányokat folytathassanak nők, így kérte az uralkodótól zürichi oklevelének elismertetését. 1897. május 14-én,*

*Budapesten orvosdoktorrá avatták. Elsősorban nőket és szegény betegeket gyógyított.*

Pordány Sarolta: *Hogyan és mikor kezdte el a munkáját a polgári kör?*

Lászlóné Varga Éva: A Nagytétényi Polgári Kör 1990 decemberében alakult meg négy-öt lokálpatrióta kezdeményezésére. A rendszerváltás adta eufórikus hangulatot kihasználva Gráf Antal hívta össze a lelkes csapatot. 1991 januárjában jegyezte be a cégbíróóság az egyesületet, amelynek alapító tagja és 2004 óta az elnöke vagyok. Ez a település 1950-ig önálló község volt virágzó kulturális élettel. Nagyon színvonalas kulturális épületek voltak itt már a korábbi időkben is. Ezek közül kiemelkedett a *Szelmann-ház*, amely *Szelmann Ignác* vendéglős, kocsmáros magántulajdona volt. Már a századelőn közösségi színtérként működött, színpadán a helybeliek különféle műkedvelő előadásokat tartottak. A pezsgő közösségi élet 1950-ben, a nagyközség fővároshoz csatlóásával egy időben, egyik napról a másikra megszűnt. Az államosítás után bútorraktár volt az épületben, majd jó időre bezárták. A Nagytété-



nyi Polgári Kör 1991-ben vette újra birtokba a nagyon rossz állapotban lévő épületet, és egy év múlva már megtartottuk az első polgári bált.

A *Szelmann-ház* teljesen romos állapotban volt, mert a bérlők nem fordítottak rá egy fillért sem. Nem volt sem víz, sem fűtés, sem áram. Ráadásul a '70-es években a színpadot, ahol a '30-as, '40-es, '50-es években színjátszó szakkörök, önképző szakkörök működtek, ahol nagyon

\* A beszélgetés 2014 őszén készült.



Nagytétényi Szüreti Mulatság

sok színvonalas előadást adtak elő a helyiek, lerombolták, és betömték a boltíves, csodálatos borospincéjét is. Bezárták a Rózsavölgyben, Budafokon, Budatétényben, a Baross Gábor-telepen, és Nagytétényben működő közművelődési intézményeket, arra hivatkozva, hogy hiszen felépült az új, modern kerületi művelődési központ, mindenki menjen oda. Mi tudtuk jól, hogy a Szelmann-házhoz érzelmi szálak fűzik a nagytétényieket, hiszen az én édesanyám is itt táncolt, meg még talán a nagymamám is. Így nagyon fontos volt, hogy ennek a háznak, még romos állapotban is megkaparintsuk a kulcsait. A rendszerváltás első polgármestere nálunk Hajas Ervin volt, aki látta, hogy a nagytétényiek nagyon lelkesek. Felvállaltuk, hogy önerőből felújítjuk a Szelmann-házat, így minden hétvégén itt kubikoltunk, véstük a betont, állítottuk helyre a mosdókat, WC-ket, hogy használható állapotba kerüljenek. Nagyon sokat dolgoztunk, de úgy gondolom, hogy az nevezhető közösségnek, amelyben van közösségi erő is, és tagjai verítéke benne van az épületben. Önmagunkból adtuk valamit azért, hogy megújuljon, szép legyen ez a régi épület. A következő években a Ház mellé építettünk egy 150-200 m<sup>2</sup>-es bádóg bódét, egy szűnit, ami a szegényünk volt, de csak ezt tudtuk ingyen megszerezni. A férfiak

összefogtak, hegesztettek és minden szükséges munkát elvégeztek, a nők pedig főztek. Az önkormányzat tavaly, az európai uniós pályázat adta lehetőséget felhasználva megpályázta három kulturális intézmény felépítését, felújítását. Megépült a Cziffra György Művelődési Ház, megújult a zsidó imaház, amelyben könyvtár létesült, a Szelmann-házban pedig, a bádóg bódé helyett felépült egy nagyszerű kiállító terem. Csodálatos fejlődés! Na, de mindez nem épült volna meg, ha nem bizonyítjuk be, hogy erre szükségünk van.

Immár huszonnégy éve működünk, és elmondhatom, nagyon erős csapat vagyunk. Jelenleg százötven bejegyzett tagunk van, de támogatnak azok is, akik nincsenek velünk tagsági viszonyban. A támogatóink száma legalább annyi, mint a tagjaink száma. Nincsen olyan probléma, nincsen olyan kérés, amit a „faluban élők” ne teljesítenének. A legerősebb csapatunk a nyugdíjas klub, ők adják a magját a polgári körnek, mivel ők azok, aki éjjel-nappal, reggel, délben és este is mozgathatók. Lokálpatrióták, nagyon lelkesek és fiatalosak vagyunk. Nyilván vannak olyan feladatok, amelyekhez a vezetők nem értenek, vagy nem olyan munkahelyen dolgoznak, de attól megyünk előre, hogy a falu magáénak érzi a közösségi házat és hajlandó tenni is érte.

P. S.: *Hogyan alakult a polgári kör tevékenysége?*

L-né V. É: A polgári kör élete folyamatosan az adott helyzethez idomult, ezért először is a Szelmann-házat kellett rendbe hozni. Az első polgári bálunk 1992 februárjában volt, már a megújult nagyteremben. Ekkorra még nem építettük vissza a színpadot, még nem ástuk ki a pincénket, így az udvaron hatalmas rendtelenség volt. Folyamatos munkát adott az épület a tagságnak, de úgy gondolom, hogy ahol közös munka van, ott a közösség is kialakul. Így jöttek létre a baráti társaságok, a bálók: locsolóbál, Erzsébet-bál, Katalin-bál, valamint a fűvós találkozók. Felújítottuk a szüreti bált is immár tizenkilenc évvel ezelőtt, hiszen a szüreti mulatságok Nagytétény népét mindig is összekovácsolták. Ennek a rendezvénynek körülbelül százhatvan rendezője van. Ma már annak is örülünk, ha százhatvan résztvevője van egy rendezvénynek. De hogy ennyi a szervező, ennek is, annak is a lánya, a fia, az unokája, mind itt van körülöttünk. A fővárosban nem tudok hasonlót, ahol ennyi ember mozdulna meg egy közös cél érdekében. Csak szeretettel tudok dolgozni, és szeretem, ha jókedvű és lelkes emberek vesznek körül. Egy ekkora közösségben egyedül sohasem lehetsz elég okos. Ha van egy ötleted, akkor azt továbbfejlesztik, hozzátesznek, mert mindenki lelkes. Ez fantasztikusan jó érzés.

P. S.: *Kaptatok elismerést ezért a lokálpatrióta munkáért?*

L-né V. É: Az elmúlt huszonhárom év alatt nem volt olyan kerületi vezető, aki ne ismerte volna el a munkánkat és ne állt volna mellénk partnerként. Soha nem mentünk követeléssel az önkormányzathoz, mindig letettük az asztalra a jó elképzeléseinket. Amikor már elértük azt a szintet, hogy nem ment tovább a munkánk, mindig kaptunk segítséget.

A XXII. kerület közösségi épületei közül a Szelmann-ház rendelkezik a legnagyobb adottságokkal, hiszen van egy színpaddal kiegészített, óriási bálterme. Használhatóvá tettük a pincét is, ehhez két nyárra is szükség volt, mert ki kellett kaparni a betömött földet, kiszedni a szemetet. Egyszer föl is adtuk, de a húsz éves évfordu-

lónkra összefogtunk, és megcsináltuk. Jelenleg úgy tizenöt ember fér el benne és tervezzük, hogy az udvart is rendbe tesszük. Tavasszal felépítjük majd ide a falu kemencéjét is. Gyönyörű udvara van ennek az épületnek. Bezárhatjuk a kaput és zártkörű rendezvények szervezésére is alkalmas lesz a tér, a fogyatékkal élők rendezvényeitől kezdve az osztálytalálkozóig mindenféle közösségi rendezvényre alkalmassá lehet tenni. A lelkesedésünk és a szeretetünk, amivel várjuk a vendégeket, az a garancia arra, hogy soha nem lesz itt üresjárat. Úgy szervezünk mindent, hogy ide szívesen jöjjen mindenki.

*P. S.: A megújult Cziffra György Nagytétényi Kulturális Központban találkoztunk, amikor egy ünnepi rendezvényt tartottak a kerület kulturális intézményei. A szakmai program részeként arról beszéltek az intézmények, civil szervezetek vezetői, hogy a Nagytétényben, illetve a XXII. kerületben működő kulturális szolgáltatók, rendezvényszervezők hogyan tudnak összefogni, kinek milyen szerepe lehet a soron következő rendezvények megszervezésében. Mi a tapasztalatod a kerületi együttműködések területén? Hogyan segítheti ez egy városrész kulturális egységét?*

L-né V. É: Nagyon jól fogalmaztad meg a kérdést, én azt hiszem, hogy ez a gyökere az egész tevékenységünknek. 2008-ban a Nagytétényi Polgári Kör kezdeményezésére megalakult a Nagytétényi Civil Egyeztető Fórum,

amely összefogta a területen dolgozó, akkori civil szervezetek, egyházak, képviselőit. A Nagytétényi Horgász-egyesület, amelyiknek jelenleg úgy négy száz tagja van, a Duna-parti Lovas Klub, a Yacht Klub, a Nagytétényi Sportegyesület, a Nagytétényi Ember és Érdekvédő Egyesület képviselői, valamint a katolikus plébános úr, a református tiszteletes úr, a helyi választott képviselő leültek egy asztalhoz, és mindenki elmondta, amit fontosnak tartott, ahol problémát észlelt, ahol segítségre volt szüksége. Elhatároztuk, ha szervezünk Nagytétényben valamit, akkor más helyi civil szervezeteket is tájékoztatunk, hogy hozzáadassák azt, amiben segíteni tudnak. Jó példa erre éppen a sportegyesület, mert szerveztek egy nagyrendezvényt – most volt száz éves a sportegyesületünk – és nyilvánvaló volt, hogy ezt a sportpályán tartják meg. Mi odavittük az összes sörpádot, sörszalt, üstöt, üstházat, gázégőt, a „lányaink” pedig segítettek főzni a rendezvény sikere érdekében.

Ugyanakkor nem gondolom, hogy állandóan egymásra kellene figyelniünk, hiszen nekünk hagyományos rendezvényeink vannak. Áprilisban vágunk disznót, mert ez a hagyományunk, és a fűvóstaalkozót is mindig június utolsó vasárnapján tartjuk. Nekünk a hagyományok folytatását kell figyelembe venni. Igyekszünk persze a negyedéves találkozókra egyeztetni a programjainkat, hogy a Nagytétényi Kastélymúzeum, a Cziffra György

Művelődési Központ, a Könyvtár ne szervezze arra a napra a nagyobb programját, tudjunk egymás rendezvényeiről.

*P.S.: Milyen az egyesületi életetek?*

L-né V. É: Nagyon-nagyon sokszínű az egyesületünk, itt az egyéni kezdeményezéseknek mindig helyet adunk, soha senkit nem utasítunk vissza. A felújított pincében mindig látható egy új tárgy, hol egy gyertyatartó, hol egy régi szikvizes üveg, hol egy üveg bor. Valaki mindig hoz valamit a tagjaink közül, és onnantól kezdve, hogy leteszi azt a tárgyat, magának érzi a pincét. Ez nagyon fontos, mert nekünk nincs fizetett alkalmazottunk, például a rendezvényeink után mi takarítunk. A fűvóstaalkozón rendre itt van háromszáz résztvevő, akik azért nagy rumlit hagynak maguk után. Megszoktuk, hogy másnap reggel söprüvel és lapáttal mindannyian itt vagyunk. De ezt szívesen tesszük, mert a házat magunkénak érezzük.

*P. S.: Milyen a kapcsolatotok a kerületi művelődési központtal?*

L-né V. É: Előfordul, hogy a művelődési központ igazgatója felhív hente háromszor valami miatt, mert mi olyan kapcsolatban vagyunk, hogy már fél szavakból is értjük egymást. Tudjuk, hogy szükség van ránk, és ha kell valami a rendezvényekhez, akkor azonnal odaadjuk, és ezt viszonzzák is számunkra. Egyértelmű, hogy közel vagyunk és segítjük egymást. Ez a kapcsolat, azt hiszem, példaértékű. Mi, civilek, amatőrök vagyunk, elismerjük a kulturális intézményekben dolgozók tudását, mert ők szakmailag képzettek, „végzett emberek”, tehát profik.

*P. S.: Hogyan látod a főváros belső kerületeinek és Nagytéténynek a kulturális kapcsolódását? Messze vagytok Budapest belvárosától, úgy 10 kilométert kell megtenni a beutazónak.*

L-né V. É: Mi a főváros szélén vagyunk, ezért kiváló kapcsolatokat ápolunk a hozzánk közel eső településekkel. Nagyon jóban vagyunk Törökbálinttal, Diósdal, Érddel. Mobilak vagyunk, a törökbálinti barátainkkal közösen mostanában Bükön jártunk, az aratófesztiválon, és most honismereti kirándulást tervezünk, Göcsejbe megyünk.





Hugonnai Vilma

Tudni kell, hogy az 1800-as évek végén az akkori település lakóinak 70%-a német ajkú volt. Azóta ez a szám lecsökkent, de nem felejtjük el a gyökereinket. Ezt mutatja az emlékkő is, amit két évvel ezelőtt, a háromszáz éves betelepülés, és a 67. éve végrehajtott kitelepítés emlékére – 1947-ben leleplezték ki a német ajkúakat – állítottunk.

Ennek a 9,5 tonnás kőtömbnek az eleje egy hajót formáz, ezt Schachtelnek hívták, a kitelepítést pedig két vasúti sín ábrázolja. Elmentünk közösen Ulmba, mert onnan indultak az őseink háromszáz évvel ezelőtt. Közben megálltunk Wolfach településen is, ahol egy kerületi művésznek volt kiállítása. Vittünk egy ötliteres Törley pezsgőt, hiszen mi mást vinnénk a kerületből. Összefoglalva tehát a kapcsolatokat ápoljuk és nyitottak vagyunk.

P. S.: *Kevés olyan ember van, aki ilyen kitartóan és ilyen nagy eredményeket felmutatva tud helyi civil szervezetet működtetni. Miért vállalod a vezetését, és ezt a hatalmas munkát, amit immáron húsz éve végzel?*

L-né V. É.: Én itt születtem Nagytétényben. Az én nagymamám volt a község bábája. Nagyon sokan az ő segítségével születtek meg otthonukban azok közül, akik ma hatvan-hetven évesek. Nagyon szeretem ezt a települést, negyvenegy évig dolgoztam az itteni iskolában. Nagyon sok kapcsolat

latom van a helyi művészekkel, vezetőikkel. Úgy gondolom, a kultúra és a művészet értékeinek befogadása, élmények kicserélése csak közösségben lehetséges. Kell a másik ember jelenléte, kell a kommunikáció, a vállalkozás, a program és az élmény. Szeretni kell a helyet, ahol élünk és dolgozunk, ahol művészeink alkotnak, és mindezt be kell mutatni a közösségnek, a közönségnek.

P. S. *Mi jellemzi a helytörténeti munkátokat?*

L-né V. É.: A Szelmann-ház kiválóan alkalmas helyszín a kiállítások, közösségi rendezvények befogadására, hiszen a háznak lelke van. Ezért valamennyi alkotó szívesen állított ki az épületben. A kultúra és a helytörténet nagyon fontos számunkra, ahogy ezt az alapító okiratunk is tartalmazza. Tavaly a helytörténeti gyűjteményünk összeállítására egy hónapunk volt. Össze tudtuk szedni az anyagot, mert van a Helytörténeti Körnek három oszlopos tagja, Wittman Judit, a szóadás unokája, a szikvizese, Wahl Ildikó, a kosárfonó gyár tulajdonosának a leszármazottja, Kludák Erzsébetnek

pedig hentes és mészáros volt az apja, s még a nagyszülei is. Évtizedeken át, generációkon át működtek ezek a szakmák. Ők hárman gyakorlatilag összeállították a családi gyűjteményeket, nem volt nehéz hozzá gyűjteni a többi tárgyat. Ennek a kiállításnak adott otthont a Cziffra György Nagytétényi Művelődési Központ.

P. S.: *A fiatalok is bekapcsolódnak a helyi hagyományok őrzését szolgáló rendezvényekbe?*

L-né V. É.: Nagyon sok lelkes, segítőkész itt élő fiatalal találkozunk, akiket rá lehet még arra venni, hogy büszkén felvegyék a hagyományos ruháinkat. A kitelepítési emlékműnél minden év augusztus 25-én este nyolc órakor tartunk megemlékezést, ugyanis 1947-ben este nyolc óráig egy 30 kilós batyuval kellett elhagyniuk a falut azoknak az embereknek, akik német ajkúnak vallották magukat, hogy aztán a hárosi vasútállomáson bevagonírozzák őket.

P. S.: *Nagyon szépek a ruháitok.*

L-né V. É.: Megvásároltuk valamennyit és büszkén viseljük a hagyományörző rendezvényeken.

LÁSZLÓNÉ VARGA ÉVA: 1953-ban születtem Nagytétényben. Ezer és ezer szállal kötődöm kerületünkhöz, szűkebb lakóhelyemhez. 1991-ben a Nagytétényi Polgári Kör egyik alapítója, 2004-től az egyesület elnöke vagyok. Megbízatásomat szolgálatnak tekintem. Életem valamennyi szakaszában végeztem közéleti tevékenységet, de igazán helyemet a Nagytétényi Polgári Kör szellemiségében, tevékenységében találtam meg. Nagyon sok helyi lakossal van kapcsolat, az itt élők gyakran keresnek meg problémáikkal és igyekezem segítségükre lenni. Az egyesület tevékenysége során törekszem a helyi hagyományok felkutatására, ápolására, emlékek állítására (Sváb Emlékhely kialakítása, Szent Flórián Kút felújítása, emléktáblák állítása, helytörténeti gyűjtemény létrehozása). Hiszem, hogy amelyik nemzetnek nincs múltja, annak nincs jelene és nem lesz jövője sem. Hagyományos rendezvényeinken (Fűvóstaalkozó, Szüreti Multságok, Karácsonyi vásár) több százan fordulnak meg a Szelmann-házban kerületünk lakói, és a környező települések civil szervezeteinek tagjai is. Töreksem Nagytétény érdekében minél szélesebb körben a jó kapcsolatok kialakítására, ápolására (kerületi civil szervezetek, Diósd, Érd Törökbalint, Sósút, Kajászó). Az egyesület életében nagyon fontos feladatnak tekintem lehetőséget biztosítani – a Szelmann-ház adta lehetőségeken belül valamennyi korosztály számára – az itt élők kulturális és közösségi igényének kielégítésére. Munkám elismeréseként az önkormányzat által alapított „Kultúra 22 díjban” részesültem. Vallom: a kölcsönös segítségnyújtás és összefogás a legtöbb, amit a civilek a lakóhelyükért tenni képesek.

PORDÁNY SAROLTA ZSÓFIA (Cece, 1954.) tanár, andragógus, a PTE „Oktatás és Társadalom” Doktori Iskolájának doktorjelöltje, a Pordány és Társa Kkt. Kutatási igazgatója és üzemeltetője. 1991-1999: Az ELTE Tanárképző Karán, valamint a PTE FEEFI művelődésszervező képzésein közművelődés-módszertant oktató. 1996-2006: Pedagógiai Társaság Felnőttnevelési Szakosztály tag, 2000: MTA Pedagógiai Bizottság Felnőttnevelési Albizottsága megfigyelő jogú tag, 2004-2012. A Felnőttképzés Fejlesztéséért Egyesület ügyvezető elnöke, 2007-2012. A Felnőttképzési Szemle online folyóirat alapító főszerkesztője (Elérhető: Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis). Könyve: Pordány Sarolta: Felnőttkori tanulás, közművelődés, Budapest, 2002. 1991-ben A Magyar Köztársaság Kormánya Ifjúsági Díja kitüntetést kapott. 2014. január 1-jétől a Budapesti Művelődési Központ igazgatója.